

ТЕСЛИЦЬКИЙ Артем Анатолійович,
аспірант кафедри кримінального права та
процесу Навчально-наукового інституту
права, Державний податковий
університет (м. Ірпінь, Україна)

ЕТИМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «ПУБЛІЧНЕ» ТА «ДЕРЖАВНЕ» ОБВИНУВАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Проблема розмежування понять «публічне обвинувачення» та «державне обвинувачення» є однією з найгостріших у сучасному українському праві. Вона виникла після внесення змін до Конституції України, якими в статті 131-1 внесено формулювання про підтримання *публічного обвинувачення*, тоді як у Кримінальному процесуальному кодексі України та Законі України «Про прокуратуру» продовжує використовуватись поняття *державного обвинувачення* [1], [2], [3].

Судовий процес у демократичній системі – публічний за своїм режимом. Відкрите слухання, доступ до зали, проголошення вироку. Але ця публічність не перетворює обвинувачення на «громадське» чи «народне» у значенні самоуправління натовпу. Вона лише встановлює рамку прозорості для владної діяльності – діяльності прокурора та суду, які діють від імені держави. Навіть там, де допускаються обмеження публічності (захист приватного життя, державна таємниця, безпека учасників тощо), природа обвинувачення лишається державною; змінюється лише ступінь відкритості процедури.

Слово «публічний» походить від латинського *publicus*, що, у свою чергу, має спільний корінь із *populus* – «народ», «спільнота». У первісному сенсі цей термін означав «те, що належить народові», «спільне», «відкрите для всіх». Водночас важливо зазначити, що в латинській та похідних від неї мовах (англійській – *public*, французькій – *public*) слово *public* має подвійне значення: воно може перекладатися не лише як «суспільний» чи «відкритий», але й як «державний».

Ця двоїстість відображає історичну єдність понять *res publica* – «спільна справа», «державна». У римській правовій традиції *publicus* означало все, що належить не приватній особі, а народу чи державі. Тому й сучасне «публічне право» (*public law*) включає державні інституції, владні повноваження та регулювання у сфері публічної влади.

Таким чином, «публічність» – це не лише характеристика відкритості, гласності й прозорості, але й ознака офіційності та належності до сфери державного управління. Публічне обвинувачення тому має подвійний зміст:

- по-перше, воно є відкритим, здійснюється прилюдно, під контролем суспільства;
- по-друге, воно має державний характер, адже здійснюється органом державної влади – прокуратурою – в інтересах народу та суспільного порядку.

Отже, етимологічна спорідненість терміну *publicus* з поняттями «народний» і «державний» дозволяє зрозуміти, що публічне обвинувачення у своїй сутності не відмежовується від державного, а радше поєднує соціальну відкритість із державною легітимністю.

Термін «державний» етимологічно походить від слова, що бере свій початок від праслов'янського *dъръжати* – «тримати», «володіти», «керувати». Отже, «державне» завжди має відтінок владності, інституційності, офіційності. На відміну від «публічного», яке характеризує простір дії, «державне» вказує на суб'єкта – орган, уповноважений діяти від імені держави.

Тому, державне обвинувачення означає офіційну процесуальну діяльність прокурора як представника державної влади, що реалізує покладені на нього функції визначені КПК України та Закону України «Про прокуратуру».

В українській мові існують також терміни «суспільний» і «громадський», що часто сприймаються як синоніми «публічного». Однак між ними є принципова різниця. «Суспільний» походить від слова «суспільство» і означає явище, що стосується цілого соціуму, нації, держави як єдиної системи. Натомість «громадський» утворений від «громада» – локального об'єднання людей, які мають спільні інтереси або професійні зв'язки.

Отже, у сьогоднішній день, термін «публічність» має декілька рівнів значення: правовий, соціальний і комунікативний. У правовій площині публічність означає відкритість судового процесу, гласність розгляду справ, прозорість судових рішень. Це – форма реалізації демократичного контролю суспільства над правосуддям.

Цей підхід узгоджується з практикою Європейського суду з прав людини, який трактує публічність як гарантію справедливого судового розгляду, а не як форму самостійної участі громадян у судовому процесі.

Термінологічна колізія між Конституцією та галузевими законами вимагає системного вирішення. Оптимальним є офіційне тлумачення Конституційним Судом України, після чого відповідні зміни мають бути внесені до КПК і Закону «Про прокуратуру». Такий крок дозволить узгодити правовий зміст функції обвинувачення з її фактичним здійсненням у суді та привести національну термінологію у відповідність до європейських стандартів.

Етимологічний аналіз свідчить, що поняття «публічне» і «державне» не є антонімами, а лише різними аспектами однієї правової функції. «Публічне» підкреслює відкритість і загальносуспільну спрямованість обвинувачення, тоді як «державне» — його інституційний, владно-організаційний характер. Вони перебувають у відносинах функціональної взаємодоповнюваності: прокурор, представляючи державу, діє в інтересах суспільства, забезпечуючи публічність, законність і справедливість кримінального процесу.

Таким чином, розуміння етимологічної природи цих термінів не лише розв'язує мовну колізію, але й поглиблює осмислення ролі прокуратури в системі демократичного правосуддя. У цьому полягає суть сучасного підходу до публічного обвинувачення – державного за природою і публічного за формою здійснення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96 ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 27.10.2025);
2. Про прокуратуру: Закон України від 07.05.2022 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення 27.10.2025);
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 27.10.2025);
4. Софієв С.О., Теслицький А.А. Термінологічна колізія та проблемні питання розмежування публічного та державного обвинувачень у кримінальному провадженні. Журнал східноєвропейського права. Вип. № 136. 2025. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/07/sofiyev_teslytskyi_136.pdf (дата звернення 27.10.2025).